

פורמוזה השלישיה הבוכה

הסינים, שבאי לחופיו לפני 1300 שנה, קראו לאי "סייחאן", על שם שני השבטים שפגשו בהם, הטיילא והפיחאן. הפורטוגלים, שבאו לפני 400 שנה, קראו לו "אילה פורי מוזה", האי היפהפה.

בעוד ימים מעטים ישמש האי היפהפה נוישא עיקרי לדין הבינלאומי הגדול הראשון מאז מלחמת העולם השנייה. בחשיגטון ובמוסקבה יושבים המומחים ומכינים את הטיור טות לטענות שיישמעו בפגישה מרובעת זו בגינבה. הרוסים טוענים כי האי שייך לממ"שלת מאו. האמריקאים טוענים שהוא רכוש של ממשלת צ'יאנג. רק על דבר אחד אין ויכוח: פורמוזה-סייחאן, היא היפהפה של כמעט וגרם השנה למלחמת-עולם, שייך לסין. לזאת מסכימים הכל.

הכל, הזה אומר, מלבד בני פורמוזה עצמם. דם פילגשים וכובשים מבחינה גז' עיה, דומה העם של פורמוזה לקוקטייל, בו מיוגה ההיסטוריה את דמם של עשרות גזעים. הילידים המקוריים, שבאו לא לפני אלפיים שנה, היו בני הגזע המאלאי, שבאי מן הדרום. המגע הראשון עם סין היה רק בשנת 605, כשסינים ניסו לפלוש לאי, אך נהדפו על-ידי הפורמוזאים, שרדפו אחריהם ופלטו לסין. פלישות הדריות אלה נמשכו מאית בשנים. בתקופה בה היה האונס נוהג-מל" חמה כללי ובה הפכו השבויות לפלגשים, הפכו פורמוזאים רבים בחוף המערבי של האי דומים במקצת לסינים.

לפני ארבע מאות שנה התישבו סוחרים יפאניים בצפון, ואילו שוודיים סיניים הת' בצרו בנמלים. בני האי העדיפו את הסוחרים על השוודיים. היפאנים הרגישו באהדת ה' פורמוזאים, ניסו לכבוש את האי ב-1615. הם טעו בהערכת רגשות מארחיהם: הפור' מוזאים הדפו את הפלישה, והמפקד היפאני הוצא להורג כמולדתו על שחיבל ביחס' המסחר עם האי.

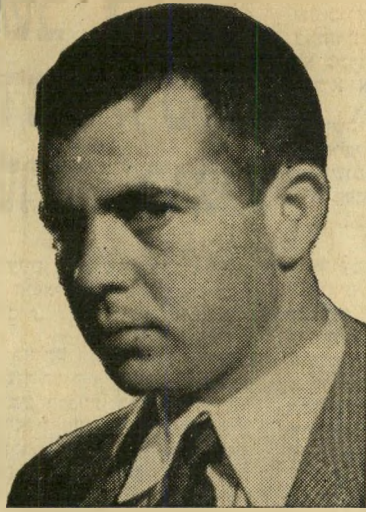
אחרי היפאנים באו הפורטוגלים, אחריהם הספרדים, אחריהם ההולנדים, אלה התנגשו עם שוודייה-סיניים. כדי לתקן את המצב, "ויתרה" סין לטובתם על פורמוזה. אולם גם ההולנדים לא הספיקו לכבוש את האי כולו.

כנו של שוודיים. הפורמוזאים לא אהבו כובשים. הם תירגמו רגש זה לשפת המעשים, היו העם האסיאתי הראשון שגירש את הכובש הזר בכוחות עצמו — 400 שנה לפני שכל עם אסיאתי אחר היה מסוגל לת' זור על מיבצע זה.

גיביר המרד הפורמוזאי היה גבר בשם קוכסינגה, בנם של שוודיים סיני ואם יפא' נית. הוא ירש את צי הדוניקות של אביו, אסף כוח של 25 אלף ימאים, אומן אותם משך 11 שנים באיי הפסקאורים. בשנת 1661 נחת בצורמוזה. להם משך תשעה חד' שים בהולנדים, הנחיל להם תבוסה ניצחת.

בני של קוכסינגה לא הסתפק בפורמוזה. כמו צ'יאנג קיישק כיום, חלם על כיבוש היבשה. פלישותיו בחוף סין, החלישו את פורמוזה העצמאית. עם מותו, הצליח הקיסר הסיני למשוך את בנו לפקינו. שם הוכרז עלתורע על עצמאות האי, תמורת התואר "הדוכס מדביר-הים".

אולם הפורמוזאים לא אהבו את הסינים.

עברי, דבר עברית!

אולי קיבוץ. אמרתי לו שהיום כבר יש בפאריס גם כאלה מטעם שום מוסד או קיבוץ, סתם בלי טעם ומטעם. הוא התפלא ואמר שהוא ממוסד, והגיע רק אתמול ומחכה לאשר תה, ואולי יש לנו קצת אינפורמציה, מפני שכאן עיר גדולה והוא פשוט הולך לאיבוד. אמרתי לו אל תזאג, לך מכאן ישר ותפנה שמאלה, תגיע עד האופרה, שם תפגוש שני ידידים ישנים שלא ראית אותם שנתיים, ושלושתכם תשמחו נורא ותלכו יחד לבית קפה בשאנו אליזה. שם, בשאנו אליזה, תפ' גוש את ידי נעיריך, שהיה יחד אתך ב' החלוץ ונסע לאמריקה לפני שלושים שנה, כשאתה עלית ארצה. הוא השתנה אבל יכיר אותך. ולא תצאנה כמה שעות ויתברר לך שפאריס מלאה קרובים, ידידים ומכרים, מ' מוסדות ולא ממוסדות, ותקבל אינפורמציה לרוב ותרגיש כמו בבית.

האיש הזה לי נורא ואמר שזה באמת נכון, מפני שהנה עכשיו הוא היה בגרמניה, ושם פגש אחד שהיה מוכר נזיקיות כמוג' רבי, והיום הוא סגן ראש עיריית דיסלדורף. אחר כך נישג אחד וישר בעברית ביקש גפרור. רצינית לעצוק, פתאום סתמו לי את הפה בנשיקה. הגיעה ירידה מהארץ, אני מוכ' רח להראות לה את פאריס. איפה הלובר? הכי טוב להיות פיני, לפינים אין אף חב' רים. רק בפנילנד. הפינים לא מכירים אחד את השני; בקפה סלקט לא תשמע מדברים פינית. אין להם שכל קילקטיבי.

פאריס -

ישבתי לי בבולואר קטן בביסטרו קטן וכתבתי מכתב דחוף הביתה. דחוף מאד. פתאום עבר מיישה ואמר לי שלום; כבר מזמן לא ראיתי את מיישה. שמעתי שהיא מסתובב באירופה, אבל לא ידעתי שהוא בפאריס. באמת הוא הגיע רק אתמול. היא לקח חצי וישב על ידי. הידים התחילו לרעדו. כעבור כמה שעה התברר לי הכל והוא הלך. נישג אחד שצני לא מכיר ושאל אם אני

לא עמוס קינן מהעולם הזה. יש לו דרישת שלום מאורי אבנרי, אורי דן, אורי סלע, אורי כוררי ואורי מורי. הוא הגיע רק את מול לפאריס, ואיפה יש מלון זול, איפה אפשר לבלות, ולכן כדאי לנסיע קודם — לשחיץ או לאנגליה?

עוד זה מדבר והנה זה בא. אחד יהודי יפה, ממושקף, ביקש סליחה ושאל אם אנחנו ישראלים, מפני ששמע שדיברנו עברית. הוא שאל אם אנחנו פה מטעם איזה מוסד, או

הם מרדו כמה פעמים, עד שהסינים ויתרו על האי לטובת היפאנים, לפני ששים שנה. הפורמוזאים לא הסכימו לעסק זה. הם הקימו מדינה עצמאית, "הרפובליקה של פורמוזה", שהתקיימה בדיוק חמשה חדשים. המדינה שזכתה לכינוי "רפובליקת הפרפרים", הו' ציאה בולים שהפכו מאז לבת-עניניהם של אספנים, בעוד שדיגלה מפאר כיום את ה' מוזיאונים. מגילת העצמאות שלה, שהועברה במברקים לממשלות אירופה ואמריקה, קבעה כי "המשכילים והעם של פורמוזה" מביעים את החלטתם, "להתנגד לשיעבוד היפאני." מוג'משקאות בבאר אמריקאי הפך לשר ה' מלחמה. כשרונו לא הועיל: תוך קרבות קשים נכבש האי.

ספסרים ושוודי-דרכים. אם קיח הפורמוזאים לוכית בעצמאותם אחרי כניעת יפאן ב-1945, טעו. הסינים מן היבשה הגיעו לאי, שדוהו כראוי. כעבור שנתיים פרץ מרד גלוי. חייליו של צ'יאנג פתחו באש מק' לעים, רצחו למעלה מרבבת פורמוזאים.

כעבור שנתיים הגיע צ'יאנג עצמו, יחד עם שנים וחצי מליון סינים שברחו מפני הקומוניסטים. הם השתלטו על שמונת מליוני הפורמוזאים, לא נתנו להם דריסת-רגל בממ' שלת מולדתם. ב-1950 הגיע לנשיא עצרת' או"ם תזכיר של קבוצת פורמוזאים שדרשה לסלק את "הספסרים ושוודי-הדרכים של צ'יאנג קיי-שק", לתת עצמאות לארצם.

אולם סיכויי פורמוזה לעצמאות קלושים. הויכוח בין צ'יאנג ומאי נראה בטייחאן כריב בין שתי ממשלות קולוניאליות, אך אין איש מעלה על דעתו לשאול את העם של פורמוזה לדעתו על עתידו.

כי בהיוועד הלויתנים על שפת אגם גינבה היפה, מי ישעה לקולם של דגירקק במים הרחוקים של האוקיינוס השקט?

הווי

קריעת חוב

בתל-אביב, הזמין אורח, שהחליט להיפטר מחובותיו לעירייה, את הגובה העירוני לברי תה, התנפל עליו, חטף מידו את רשימת החובות, קרע אותה לגזרים, הכריז: "בזה חיטלתי את כל חיבותי!"

הלכה למעשה

כאטלאנטה, ארצות-הברית, לאחר שהירצה הכומר ארגולד טוון לפני יושבי בית-הסוחר המקומי על הנושא "חירות האדם", גילו השלטונות כי שניים מן האסירים הצליחו להימלט בעת ההרצאה.

שכר האימה

בנורמל, ארצות-הברית, שכח קורנל סמית לעצור את מכוניתו ליד רמזור, נקנס בו במקום ב-15 דולר, נזהר להעצר ליד הרמ' זור הסמוך, נפגע על-ידי מכונית שהתנגשה בו מאחור.

פדגוגיה שיושית

בתל-אביב, נקרא שוטר מן הרחוב לעלות באורח דחוף לדירה בקומה שלישית, נת' קבל שם על-ידי עקרת-בית שהציגה אותו כפני בנה השקטן במלים: "אתה רואה? אמרתי לך שאם לא תאכל את הדיסה יבוא שוטר לקחת אותך."

ענבי זעם

ברחובות, הגיש תושב תלונה נגד אשתו על כי שיתפה את עצמה שלא ברשותו באכילת הפירות והירקות ממשק-העזר שלהם,

למרות שקודם לכן סירבה להשתתף בעי' בודו.

שתיקה הרת-גורל

בחיפה, דרש שמואל לוי גט מאשתו, בטענה כי לאחר שבמשך שנתיים שררו ביניהם יחסים מתוחים ושתיקה מוחלטת, היו המלים הראשונות שאמרה לו: "אני הרה!"

חושי לקרב חיפה!

בחיפה, פירסם ראש-העירייה אבא חושי מיכרו עירוני שהזמין הצעות להספקת 340 מעילי-קרב בצבע אפיר לגברים.

חסמכא ומ'דשם התושבים

בירושלים, הגיש זקן בן 70 תביעה לבית הדין המחוזי לאשר את זכות הבחירה שלו, לאחר שמשרד הפנים סירב לעשות כן, ב' טענה שלפי מירשם התושבים טרם הגיע לגיל שמונה עשרה.

כאשר עבדתי, אבדתי

במעברת סקיה, איימה אשה על בעלה הצעיר שתדרוש גט אם לא יצא לעבודה, נדמה לקבל הודעה שבעלה גורס בדרך לעבודות, מיהרה למיטתו בבית-החולים, הופ' תעה לראות במקומו את חברו, בעל אותו שם.

שן תחת שן

בירושלים, התרגו חולה כשנוכח לדעת שרופא-השיניים עקר לו את השן הלא-ינכר' גה, הבטיח לרופא לשבור את כל שיניו.

האורז המר

בנגב, הובא צעיר בפני זקני שבט, הוא' שם בהשפלת כבוד השבט על-ידי הברחת אורז, יצא זכאי כאשר הוכיח שהוא מבריח סוכר.

